

2) на рівні другої підсистеми: різні види підприємницького ставлення особи у сфері підприємницької діяльності;

3) на рівні третьої підсистеми: підприємницькі риси особи та її підприємницька спрямованість.

Усі виокремлені якості в структурі загальної підприємницької культури особистості виступають водночас основними показниками рівня її сформованості.

На основі проведеного аналізу підприємницьке виховання учнів, студентів загальноосвітніх і вищих навчальних закладів трактуємо як спільну творчу діяльність, взаємодію вчителів/викладачів, батьків, вихователів/наставників та їх вихованців-учнів-студентів, яка систематично стимулює розвиток і саморозвиток у школярів/студентів підприємницьких якостей у зоні актуального і найближчого, більш високого їх рівня сформованості через забезпечення необхідних умов для ефективного функціонування механізму внутрішньої ціннісно-сислової регуляції підприємницької поведінки особи та включення їх у різнобічні підприємницькі відносини.

1. Костів В. Методологічні засади формування базової культури особистості / В. Костів // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип. 3. – С. 3–18.

2. Костів В. Формування громадянської культури особистості (системно-синергетичний підхід) : монографія / В. Костів. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2016. – 472 с.

3. Новий тлумачний словник української мови : у 3-х т. [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – К. : Аконті, 2001. – Т. 1. – 928 с.; Т. 2. – 928 с.; Т. 3. – 864 с.

4. Пачковський Ю. Психологія підприємництва : навч. посібник [3-є вид.] / Ю. Пачковський. – К. : Каравела, 2012. – 416 с.

The article sets out to establish the model of entrepreneurial culture of a personality. It analyses approaches and terms of the concepts “entrepreneurial culture”, “entrepreneurial upbringing”. It defines the fundamentals of the structure aiming to form miscellaneous qualities of entrepreneurial culture.

Key words: *entrepreneurial culture, structure of sub-systems and qualities of entrepreneurial culture, axiological regulation of entrepreneurial activity.*

doi:10.15330/esu.10.7-16

УДК 37:78-054

ББК 74.200.541.3

Мирон Вовк, Володимир Савчук

МУЗИЧНА ЕТНОПЕДАГОГІКА У КОНТЕКСТІ НАУКОВО-НАРОДОЗНАВЧИХ РОЗВІДОК ІВАНА ФРАНКА

У статті на основі вивчення, аналізу і систематизації матеріалів автор розкриває народознавчі тенденції розвитку музичної етнопедagogіки у творчості Івана Яковича Франка

Ключові слова: *творчість, музика, традиції, обряди, народна педагогіка.*

У новому столітті Україна взяла на озброєння нову гуманістичну програму освіти, спрямовану на збереження та розвиток національної ідентичності, розкриття творчого потенціалу особистості, її самореалізації. Національна

доктрина розвитку освіти у ХХІ ст. указує, що вона повинна опиратися і черпати свої досягнення з культурно-історичних цінностей української нації, її звичаїв, традицій, що стимулюються її духовною культурою, споконвічною мудрістю, прагненням жити в незалежній та багатій державі.

З цього погляду українська нація потребує вдосконалення системи музичної освіти й виховання, адже саме музично-естетична спадщина, її розвиток визначають рівень духовної культури українців.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У справі підготовки молоді до життя і праці, її гармонічного розвитку велику роль відігравали в минулому й продовжують відігравати в наш час традиції народної педагогіки. Вагоме місце у системі народної педагогіки, як сукупності емпіричних знань у справі виховання, посідає музична етнопедагогіка, наповнена дидактичним змістом, пов'язана зі звичаями, обрядами, святами, що супроводжують найважливіші події у житті нації, кожної окремої особи.

Українська етнопедагогіка епохи І. Франка, незважаючи на її емпіризм, становить цілісну систему, в якій велику нішу займає музична етнопедагогіка. Вона має свої ідеали, принципи й традиційні методи, вироблені, виплекані в народних традиціях і звичаях. Народна педагогіка з її методами виховання підростаючих поколінь українців стала джерелом педагогічної науки. Народна пісня завжди була основою музичної етнопедагогіки Каменяра та впливала на світоглядний розвиток майбутнього поета.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі вивчення матеріалів про життя і творчість Івана Франка, розкрити педагогічну діяльність письменника в галузі народознавства й музичної етнопедагогіки української нації.

Виклад основного матеріалу... Серед титанів педагогічної думки України возвеличується постать Івана Яковича Франка – письменника, поета, філософа, фольклориста і борця за кращу долю українського народу. У загальному комплексі літературної творчості Каменяра перед нами вирізняється його педагогічна діяльність у галузі народознавства, музичної етнопедагогіки української нації.

Будучи глибоко обізнаним у музичному фольклорі, вчений-літератор виявляв великий інтерес до музичного виховання засобами народної пісні, танцювальної та інструментальної музики. У цьому зв'язку в усій величі перед нами постає його збирацька, дослідницька та видавнича діяльність, що проявилася переважно в організації й участі у фольклористичних наукових центрах, обговоренні теоретичних питань народознавчої науки, в якій вагоме місце займає музична етнопедагогіка.

Будучи учнем Дрогобицької гімназії, де музичні традиції були досить розвинені, юний Франко навчався співу, що позитивно вплинуло на формування його музичного слуху й співочого голосу.

Пізніше він співає в чоловічому квартеті та в хорі. “Русини Дрогобицької гімназії за моїх часів мали досить гарний хор, якого традиція тяглася ще від часів, давніших від моєї шкільної науки” [7, с. 162]. Там він уперше ознайомився із творчістю українських композиторів М. Вербицького, М. Лисенка, П. Ніщинського, О. Нижанківського. Гуртові та хорові співи гімназиста Франка були невід'ємною частиною його побуту. Про це він згадує в мемуарному оповіданні “Гірчичне зерно”. “Ми читали наголос поезії та драми, дебатували про порушені там думки – звичайно десь на вільнім місці за містом і кінчали вечір співом, що лунав широко над сонним Дрогобичем” [10, с. 16], – пише поет.

Музичні знання й уподобання юнацьких років створили певну основу для подальшого формування його музичної етнопедагогіки, яку Іван Якович тісно пов'язував з українським народознавством.

Навчання І. Франка на філософському факультеті Львівського університету (1875 р.) зблизило його з музичною громадськістю Львова через співпрацю в студентському товаристві “Академічне братство”. У ньому він засновує етнографічно-статистичний гурток, де організовує студентські вакаційні мандрівки по Галичині, Буковині, Поділлі. Під час мандрівок студенти організовували поширення й пропаганду української літератури та музичного мистецтва. І. Франко з цією метою підбирав здібних музикантів і співаків, сам читав реферати на музично-декламаційних вечорах.

На Каменярка великий вплив мали композитори Віктор Матюк та Остап Нижанківський, з якими він познайомився в “Академічному братстві”. Віктор Матюк пише до драми І. Франка “Три князі на один престіл” музику й здійснює її постановку силами студентів-аматорів. У 1884 році хор “Академічного братства” вперше виконує твір, написаний для чоловічого хору “Гуляли, гуляли” й перед цим виконанням Франко виголошує доповідь про революційні події 1848 року.

У 1885 році Іван Франко вперше зустрівся і познайомився з Миколою Лисенком під час його поїздки до Києва. М. Лисенка захопила музична обдарованість поета та його обізнаність із народнопісенною творчістю України. Лисенко від нього записав понад 20 народних пісень Галичини, які пізніше ввійшли в IV випуск його збірника.

І М. Лисенко, й І. Франко розуміли, що література та музика володіють великим виховним потенціалом. Загальні етнопедагогічні принципи Івана Франка зумовили і його ставлення до музичного мистецтва, позначилися на його поглядах на роль і значення музики в житті суспільства. Розглядаючи етнопедагогічні погляди Франка в розвитку української музики та її ролі в народознавстві, варто поглянути на його вклад у збереження народної творчості в галузі музичного фольклору.

Відзначаючи великий вплив музичної етнопедагогіки на виховання українця, він у рецензії на збірник пісень К. Паньківського “Рускій Співанник” писав: “Українці – як простий народ, так і його інтелігенція – належать до народів, співаючих при кожній нагоді. Отже, не дивно, що цей народ протягом віків створив таку велику кількість надзвичайно характерних пісень і надзвичайно оригінальних мелодій, більша частина яких – можна сказати сміливо – служила канвою для таких митців, як Бетховен і Ліст, а останнім часом дає матеріал і зразки для створення окремої національної школи української музики” [10, с 44].

Звертаючись до питання навчання і виховання, Франко обов'язково наголошував на значенні в цьому процесі народної музики. Доказом цього є численні селянські хори, приватні школи співу з нот для селян і народні поети-самородки, які під знані й улюблені мелодії підкладають свої власні пісні на сучасні суспільно-політичні теми, несучи в них свіжу не раз думку або принаймні вуличні лозунги, які виражають те, що всі відчувають, що всіх болить” [12, с. 248].

Тому, де тільки міг, він стимулював збирачів і дослідників усної народнопісенної творчості. Його музична етнопедагогіка не обминула село Лолин, де Іван Якович часто бував. Він залучив до цієї праці Ольгу й Михайлину Рошкевич. Ольга збрала латканки та весільні обрядові пісні, які були видані й опрацьовані Іваном Франком (1883 р.) у польському фольклорно-етнографічному

видавництві “Zbiór wiadomości do antropologii krajowej” (орган Антропологічної комісії Краківської академії наук) “Obrzedy i piesni weselne ludu ruskiego w Lolinie powiatu Stryjskiego Zebrana Olga Roszkiewicz, opracował Iwan Franko” [12, с. 248].

Розвиток професійної музики в Україні, вважав Франко, може відбуватися тільки на базі використання скарбів народної музичної творчості.

Погляди Франка збігалися з поглядами М. Лисенка, який разом із західноукраїнськими музичними діячами О. Нижанківським, Ф. Колессою, Й. Роздольським, Д. Січинським, С. Людкевичем займався збиранням і записом народних музичних творів. Франко звертався з відозвами й особистими листами, запитуючи: “Чи не могли б ви або хто там де видати збірник галицьких пісень з нотами? Ми обов’язково приладимо матеріал на досить обширну книжку” [4, с. 201], – звертався він до М. Драгоманова.

У редактованому письменником журналі “Народ” поміщено звернення “Про записування галицько-руських протонародних пісень, їх текстів і мелодій”. У журналі “Житє і Слово” Леся Українка з допомогою Франка опублікувала свою працю “Купала на Волині”, де наголосила на значенні запису мелодій у народних піснях. Письменник схвально відгукується на працю П. Бажанського “Русько-народна музикальна гармонія”. У статті “Musyka polska i ruska” Франко наголошував, що “надрукування того збірника повинні галицькі українці уважати за одно з найпочесніших завдань своєї народної гордості”. У цей час світ побачив другий збірник народних пісень Й. Роздольського та С. Людкевича “Галицько-руські народні мелодії”. На цю збірку пісень Франко пише схвальну статтю, яку опублікував “Літературно-науковий вісник”, де поет відзначив точність запису мелодій і те, що “збірка Й. Роздольського має привілеї абсолютної вірності, оскільки її може досягнути механічна репродукція” [11; 6; 5]. Етнопедагогічна цінність цих збірників була дуже велика, бо, відтворюючи нотний матеріал у поєднанні з поетичним текстом, давала змогу посилювати навчальне та виховне значення народної усної творчості.

Найкраще й найбільш жанрово творчість Івана Франка лягла на талант М. Лисенка. У творчості М. Лисенка ми знаходимо шість романсів і два хорові твори, в основному вони були написані до 25-річного ювілею письменницької діяльності Каменяра. “Вічний революціонер” став піснею-символом у боротьбі за державну незалежність України.

Ці твори мали великий педагогічний вплив на навчання музикантів-співаків і виховання української молоді.

З огляду на те, що українська музична етнопедагогіка в другій половині ХІХ – в першій половині ХХ ст. існувала на емпіричному рівні як для дітей, так і для молоді, все-таки на сторінках педагогічної преси того часу появляються окремі праці П. Куліша – “Записки про Південну Русь” (1856–1857 рр.), “Козаки по відношенню до держави і суспільства” (1877). М. Грушевський у праці “Дитина в звичаях і віруваннях українського народу” з родинно-побутового життя в селах Київщини (1889–1890 рр.) і яку опублікував З. Кузеля у Львові. Вагомий вплив на наукову розробку цього питання мали етнографічні та народознавчі праці І. Франка “Про жіночу долю в українських народних піснях”, “Найновіші напрямки в народознавстві”, “Студії над українськими народними піснями” [2; 3; 9; 8].

Музична етнопедагогіка знайшла своє місце в працях М. Сумцова “Хліб в обрядах і піснях”, П. Чубинського “Праці етнографічно-статистичної експедиції в Західно-Руський край”, В. Шухевича “Гуцульщина”.

Висновки. Зважаючи на те, що жодна етнопедагогіка, а тим більше музична, не може розвиватися ізольовано від інших етносів, український народ створив свою оригінальну педагогіку в умовах бездержавності, яка допомогла вижити й виховати багато поколінь і стала загальнолюдським досягненням. Вона породила титанів народознавчої думки, яка взяла на себе функції національно-культурного самоутвердження. Народна пісня й музика стали на сторожі асиміляції і знищення українського етносу, оскільки в них були закладені етнопедагогічні ідеї, основані на християнській моралі й народних традиціях. Студіювання народознавства дало змогу І. Франку з'ясувати багато проблем родинної етнопедагогіки та суспільно-громадського життя галичан.

1. Бажанський П. Русько-народна музична гармонія / П. Бажанський. – Львів, 1900.
2. Грушевський М. Матеріали до українсько-руської Етнології / М. Грушевський // Етнографічний збірник. Наукове товариство імені Шевченка. – Львів, 1906–1907. – Т. 8–9.
3. Загайкевич М. Іван Франко і українська музика / М. Загайкевич. – К. : Держвидав, 1958. – С. 32.
4. Листи І. Франка до М. Драгоманова // Франко І. Зібрання творів : У 50-ти т. – К., 1980. – Т. 42. – С. 201.
5. Літературно-науковий вісник. – Львів, 1907. – Т. 38. – Кн. IV. – С. 177–178.
6. Роздольський Й. Галицько-руські народні мелодії / Й. Роздольський, С. Людкевич // Етнографічний збірник. Наукове товариство імені Шевченка. – Львів, 1906–1908. – Т. XXI–XXII.
7. Франко І. Спомини із моїх гімназійних часів / І. Франко. – Львів : Життя, 1912. – Вип. 2. – С. 162.
8. Франко І. Студії над українськими народними піснями / І. Франко // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1969. – Т. 75. – Кн. 1. – С. 14.
9. Франко І. Твори в двадцяти томах / І. Франко. – К. : Держвидав, 1956. – Т. XIX. – С. 143–144.
10. Франко І. Твори в двадцяти томах / І. Франко. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1956. – Т. XI. – С. 242.
11. “Kurjer Lwowski”. – Львів, 1892. – № 240.
12. “Prawda”. – Варшава, 1888. – № 21. – С. 248.

On the bases of study, analyses and systematization of archival materials, folk tendencies of development of music ethnopedagogics in Ivan Franco's creation are revealed.

Key words: *creation, music, traditions, customs, folk pedagogics.*

doi:10.15330/esu.10.16-20